

Bijlagen bij “Handreiking voor kerkenraden”:

Hoe te handelen na een uitspraak van de klachtencommissie en/of beroepscommissie

0. Introductie

De Handreiking is zo kort mogelijk gehouden, omdat het een stuk is dat steeds ‘bij de hand’ dient te zijn bij het overleg, de beleids- en besluitvorming binnen de kerkenraad of stuurgroep.

Nadere informatie is daarom opgenomen in de Bijlagen.

Het doel daarvan is om bredere achtergrondinformatie en/of bezinning op onderdelen te bieden, zodat de kerkenraad voldoende informatie heeft om te komen tot adequate beleids- en besluitvorming.

Tenzij anders vermeld is de bijlage opgesteld door het Deputaatschap SMKR van de GKv.

De eerste bijlage is een uitwerking van en toelichting op het onderdeel “probleemvelden” van de Handreiking.

De tweede bijlage biedt adressen voor materiaal en informatie.

De volgende bijlagen bieden een uitwerking van onderdelen of zijn meer bezinnend van aard.

Omdat de ontwikkelingen op dit terrein nog steeds doorgaan, zullen waar mogelijk en nodig in de toekomst aanvullende bijlagen opgenomen worden.

Inhoud:

1. Processen in de gemeente
2. Enkele adressen
3. Een aantal scenario's
4. Bezinning op berouw bij een melding van seksueel misbruik (C. van der Leest)
5. Een weg tot heling bij seksueel misbruik (H.J. Room)
6. Een viertal artikelen voor gebruik in plaatselijk kerkblad (M.K. Drost)

Processen in de gemeente.

Uitwerking van en toelichting op het onderdeel "Probleemvelden" uit de Handreiking voor kerkenraden

Wat seksueel misbruik doet in de gemeente.

Wanneer in de gemeente een situatie van misbruik bekend wordt, ontstaan er een aantal processen bij gemeenteleden, die het gemeente-zijn onder grote spanning kunnen brengen. Juist omdat het een emotioneel beladen thema is, heeft iedereen er wel een mening over en wordt er over gepraat.

Loyaliteit met of slachtoffer of dader (de primair betrokkenen) kunnen in onderlinge verhoudingen leiden tot grote spanningen en tegenstellingen. Voor zowel dader als slachtoffer is dit zeer bedreigend. Daarin spelen familieverbanden en vriendschappen een grote rol (secundair betrokkenen) maar ook oude wonden die weer openrijten of andere emotionele onderwerpen bij gemeenteleden. Zo kan een aantal mensen bij eigen negatieve ervaringen rondom dit onderwerp zelf ervaren dat ze medeslachtoffer zijn. Al deze gevoelens blijven er, ook na een uitspraak van de KC/BC. Verder kan er sprake zijn van grote verwarring, desillusie en geloofsvragen wanneer er sprake is van schuld door een gewaardeerde pastor die al voor langere tijd aan een gemeente is verbonden.

Adequate leiding gevraagd.

Er is sprake van een mijnenveld. Van de kerkenraad vereist dit in het belang van de hele gemeenschap om de zaak serieus te nemen, geen eigen oordeel te vellen, hulp te vragen, aan te dringen op snelle duidelijkheid en zorgvuldige aanpak. Vandaar het Protocol, te vinden op www.meldpuntmisbruik.nl, dat de weg wijst door dit mijnenveld. Uit de evaluatie van de procesgang in enkele gemeenten kwamen leerpunten tevoorschijn. Dit document met zijn bijlagen biedt daarvan een overzicht. In de praktijk zal met name de stuurgroep in samenwerking met de gemeentebegeleider en eventuele andere deskundigen (communicatie, kerkrecht) moeten navigeren in de dynamiek van het proces. Onderstaande hoopt een overzicht te bieden ten behoeve van het beleid.

Hulp invoeren

Vanaf het begin dient de kerkenraad erop bedacht te zijn dat ook bij henzelf emoties en oordelen door elkaar lopen. Zij zijn evenzo betrokkenen (tertiair). Dit kan een weerslag hebben c.q. een valkuil zijn in het begeleiden van de gemeente. Is de aanpak door de kerkenraad adequaat, dan heeft dat een goede invloed op het proces in de gemeente. Een kerkenraad die hulp van buiten inroept geeft blijk van wijsheid en terughoudendheid.

Contact zoeken met het *Meldpunt* is essentieel. Het Meldpunt zal, als daartoe de noodzaak wordt ingezien, adviseren om een *gemeentebegeleider* in te schakelen. Deze begeleider heeft als taak om leiding te geven aan een ingestelde stuurgroep, die in opdracht van de kerkenraad het proces begeleidt. Deze *stuurgroep* bestaat uit daarvoor gezochte deskundige personen. De kerkenraad kan zich zo blijven richten op de herderlijke zorg voor de hele gemeente. In het traject kan het ook wenselijk zijn om advies te vragen bij een *communicatiedeskundige en/of ene kerkrechtdeskundige*. Het opstellen van een helder lange-termijn communicatieplan kan bijvoorbeeld onontbeerlijk zijn.

Tegelijk: al is de aanpak goed, bedacht dient te worden dat emoties op elk moment weer kunnen oplaaien. Dat kan onverwacht zijn; dat zal er zijn als de gemeente opnieuw geïnformeerd moet worden over de voortgang van het proces in onderhavige situatie. Dit vraagt om een voortdurende afweging van belangen in wat goed en wijs is met het oog op het slachtoffer, de dader, de naastbetrokkenen en de gemeente. Een kerkenraad die op zoek is naar gemeenschappelijke punten en gezamenlijke verantwoordelijkheden is evenwichtig en dienstbaar aan het leven in de gemeente. Partijvorming (die in de kiem aanwezig is) wordt niet leidend voor het lopende emotionele proces.

Om in het beeld van het mijnenveld te blijven: wanneer de aanpak inadequaat is zal de ene na de andere mijn ontploffen en geeft het schade die voor alle betrokken niet te overzien lijkt en het gemeente-zijn onder zware druk zet.

De probleemvelden, die ook nadat de schuldvraag is onderzocht blijvend beleid behoeven	
Kerkenraad	<ul style="list-style-type: none"> • Wat is wel en wat is niet zijn verantwoordelijkheid? (<i>zie ook Protocol</i>) • Wat zijn accenten in zijn rolopvatting? (Bv. rechter, bemiddelaar, pastor, bestuurder...) • Welke mogelijkheden en welke beperkingen heeft de kerkenraad als college? • Hoe is de verhouding in de aandacht voor direct betrokkenen en de aandacht voor de normale processen in de gemeente als geheel, juist ook op langere termijn? • Is er sprake van voldoende deskundigheid en ervaring met kerkrechtelijke aspecten en maat/termijnen in de tucht? (<i>tijdig deskundige raadplegen</i>) • Is er sprake van overbelasting bij c.q. zorg voor de stuurgroep-leden? • Gegijzeld door het ambtsgeheim? (<i>zie ook werkboek: Doen wat je doen moet H7 en het Protocol</i>)
In relatie met het slachtoffer	<ul style="list-style-type: none"> • Wordt het slachtoffer opnieuw slachtoffer? (speelbal in het proces, op langere termijn toch uitsluiting> <i>zie ook werkboek: Doen wat je moet doen, H6</i>) • Neemt het slachtoffer de regie over (bijv. inzake het toepassen van kerkelijke tucht)? (<i>zie ook werkboek: Doen wat je moet doen, H 4</i>) • Moet het slachtoffer zich de positie van slachtoffer nog eigen maken (Bv. niet bagatelliseren)? • Moet het slachtoffer weer (leren) eigen verantwoordelijkheid te nemen?
In relatie met de dader	<ul style="list-style-type: none"> • Is sprake van belangrijke dadermechanismen (als bv. ontkenning, snel bekennen, <i>zie ook werkboek: Doen wat je moet doen H5</i>) • Handelt de dader manipulatief ? • Moet de dader leren eigen verantwoordelijkheid te nemen?
In relatie met naastbetrokkenen van slachtoffer en dader	<ul style="list-style-type: none"> • Welke gevolgen heeft het gebeurde voor direct betrokkenen? • Welke druk ervaren direct betrokkenen om partij te kiezen? • Welke opvang is gewenst? • Is er voldoende aandacht voor het eigen proces (secundair slachtofferschap)
In relatie met de gemeente	<ul style="list-style-type: none"> • Hoe om te gaan met verschillende (botsende) belangen? Bv. een ongepast verlangen naar rust in de gemeente? (<i>zie ook werkboek: Doen wat je moet doen H6</i>) • Hoe om te gaan met de natuurlijke reactie van gemeenteleden te oordelen en meer kennis te verlangen? • Hoe om te gaan met het dilemma "tweedracht en eenheid" (eenheid in geloof is niet hetzelfde als eenheid van gevoelens over de concrete kwestie) • Hoe is de verhouding tussen openheid/transparantie en vertrouwelijkheid? • Komen nieuwe problemen naar boven door herkenning bij andere gemeenteleden ? • Zijn er gemeenteleden bij wie oude wonden worden opengereten? • Is er aandacht voor de eigen christelijke houding t.o.v. slachtoffer en dader? • Hoe spelen gevoelens van beschadiging bij gemeenteleden (tertiair slachtofferschap)? • Hoe kan het gemeentelieven gepaste afstand houden en doorgaan met wat goed gaat?
Inzake de interne en externe communicatie	<ul style="list-style-type: none"> • Is het verstandig een afwachtende of initiatiefrijke houding in te nemen wat betreft het naar buiten brengen van informatie? • Wat is de gewenste mate van openheid naar welke partijen (betrokkenen, gemeente, classis, plaatselijke en landelijk pers)? • Wie kan het beste als externe woordvoerder optreden? • Welke ondersteuning van het Meldpunt en/of communicatiedeskundige is gewenst?

Specifieke taken na uitsluitel over de schuldvraag

Wat betekent het vaststellen of juist afwijzen van schuld bij de aangeklaagde voor slachtoffer, dader, de gemeente, voor andere betrokkenen? Ligt er een uitspraak van de KC/BC of rechter of adviescommissie dan gaan we ervan uit dat die bepalend is voor hoe de kerkenraad verder dient te gaan in het proces met slachtoffer, dader en gemeente. We geven een aantal punten, waar een kerkenraad zorg voor dient te dragen. Omdat elke situatie op zich uniek is en een eigen dynamiek kent is er voor gekozen om te volstaan met het benoemen van de aandachtspunten.

Als de uitspraak geground is verklaard	
Kerkenraad	<ul style="list-style-type: none"> kerkenraad moet leiding geven in het zorg dragen voor onderstaande processen betreffende slachtoffer, dader, naastbetrokkenen en gemeente (<i>zie de bijlagen: "een weg tot heling" door H.J. Room en "Wat nu? Bezinning op Berouw na seksueel misbruik in pastorale relaties" door C. van der Leest</i>) tucht recht verschaffen
In relatie met het slachtoffer	<ul style="list-style-type: none"> erkenning pastorale zorg * indien van toepassing: therapie herstel
In relatie met de dader	<ul style="list-style-type: none"> berouw therapie pastorale zorg ** genoegdoening
In relatie met naast-betrokkenen van slachtoffer en dader	<ul style="list-style-type: none"> erkenning pastorale zorg*** herstel
In relatie met de gemeente	<ul style="list-style-type: none"> verootmoediging erkenning pastorale zorg***
Inzake de interne en externe communicatie	<ul style="list-style-type: none"> informatie***

* Specifieke aandachtspunten in de pastorale zorg voor het slachtoffer:

- het proces om zichzelf te erkennen als slachtoffer
- inzake het tempo van het vergevingsproces
- naast schuld en vergeving is het verschaffen van recht een belangrijke notie
- opvang in gemeenschap (veilige plek! Ook op langere termijn)
- aandacht voor (herstel van) eigen verantwoordelijkheid
- ondersteuning bij therapie.

** Specifieke aandachtspunten in de pastorale zorg aan de dader:

- Evenwicht tussen de twee polen: berouw (vergeving) én genoegdoening van schade
- Verwijzing naar therapie met het oog op het verkrijgen van voldoende zelfinzicht.

*** Zie hiervoor de belangrijkste aandachtspunten in de pastorale zorg aan de direct betrokkenen, de gemeente, en de externe communicatie, de vragen bij de al eerder genoemde probleemvelden.

Tucht

Bij de hantering kerkelijke tucht is van belang:

- Berouw:* -aloude drieslag, namelijk verbrijzeling van het hart, belijdenis met de mond, genoegdoening door de daad
-aandacht voor 'tijdpad' (niet te snel, met gevoel voor het proces bij het slachtoffer, in relatie met de ernst en duur van het misbruik, maar ook niet eindeloos bezig blijven)
- Vergeving:* -is vaker een doel dan een vertrekpunt (en is niet altijd bereikbaar)
-vergeving niet alleen met verstand, maar ook met hart (en gevoel)
- Herstel* - een misbruikssituatie kan zo'n diepe schade met zich meebrengen, dat de berouwvolle dader ermee moet leren leven dat herstel van verhoudingen op aarde niet mogelijk is en dat dit blijvende pijn en verwijdering zal geven. Van de raad wordt hier in de begeleiding naar alle betrokkenen extra fijngevoeligheid gevraagd.
-Wanneer er mogelijkheden zich voordoen op bv signalen van slachtoffer om verhoudingen te herstellen, vraagt dat om begeleiding voor alle betrokkenen in de gesprekken en het verloop van het 'proces'.
- Genoegdoening* -aangerichte schade moet ook zoveel mogelijk 'vergoed' worden (zie bijlage 4, Bezinning op berouw)

Als de klacht ongegrond is verklaard:	
Kerkenraad	<ul style="list-style-type: none"> • Ook dan heeft de raad de taak om, vooral als het een openbare zaak is, deze uitspraak op evenwichtige en verantwoorde manier onder deskundige leiding van de Gemeentebegeleider en Stuurgroep te begeleiden.
In relatie met de klager	<ul style="list-style-type: none"> • hij dient te bewerken dat klager goed zicht krijgt op gronden besluit KC/BC of rechter of adviescommissie en dat klager inzicht krijgt wat dit voor de toekomst kan betekenen. • Geen duidelijke uitspraak van de KC/BC of rechter of adviescommissie vanwege gebrek aan bewijs? • Eventuele aanwezigheid van een psychiatrische stoornis? • Indien van toepassing: berouw • Pastorale zorg *
In relatie met aangeklaagde	<ul style="list-style-type: none"> • Rehabilitatie, herstel • Pastorale zorg **
In relatie met naast-betrokkenen van slachtoffer en dader	<ul style="list-style-type: none"> • Erkenning • Pastorale zorg***
In relatie met de gemeente	<ul style="list-style-type: none"> • Informatie • Herstel verhoudingen • Pastorale zorg*** • Opvang in gemeente van aangeklaagde en klager
Inzake de interne en externe communicatie	<ul style="list-style-type: none"> • Informatie

* Specifieke aandachtspunten in de pastorale zorg voor klager

- fasering van confrontatie, eventuele therapie, 'berouw'
- de gevolgen voor de aangeklaagde, de kerkenraad, de gemeente en zichzelf
- de opvang in gemeenschap.
- verantwoordelijkheid nemen voor de gevolgen zijn/haar handelen.
- eventuele verwijzing en ondersteuning bij therapie.

** Specifieke aandachtspunten in de pastorale zorg voor de aangeklaagde

- het proces van rehabilitatie en daarbij gepaste ondersteuning
- proces van beschadiging, mogelijke vergeving én genoegdoening van schade
- mogelijke hulpverlening met het oog op verwerken van het proces
- aandacht voor opvang in gemeenschap (veilige plek, ook op langere termijn!)

Zie hier voor de belangrijkste aandachtspunten in de pastorale zorg aan de direct betrokkenen, de gemeente, en de externe communicatie, de vragen bij de al eerder genoemde probleemvelden.

NB: met toestemming is gebruik gemaakt van het werkboek: 'Doen wat je moet doen' vanuit de PKN. Met name hoofdstuk 6: 'processen in de gemeente' verwoordt veel wat in dit artikel terugkomt.

2. Enkele adressen

Materiaal

Via de volgende websites kan materiaal gedownload of besteld worden:

1. www.meldpuntmisbruik.nl

Deze website biedt informatie over het werk van het Meldpunt Seksueel Misbruik (een samenwerkingsverband van de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt, de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Nederlands Gereformeerde Kerken).

Verder is via deze site o.a. te downloaden of te bestellen:

- "Regeling Klachtencommissie seksueel misbruik in kerkelijke relaties"
- "Protocol voor gemeenten die geconfronteerd worden met (seksueel) misbruik in pastorale en gezagsrelaties".
- Stappenplan "Veilig Jeugdwerk".

2. www.smpr.nl

De website van het SMPR met veel informatie. Binnen SMPR werken de Protestantse Kerk in Nederland, de Bond van Vrije Evangelische Gemeenten in Nederland, de Oud-Katholieke Kerk in Nederland, de Remonstrantse Broederschap, de Doopsgezinde Broederschap en de Zevende-dags Adventisten samen. Ook nemen afgevaardigden van het Leger des Heils deel.

Via deze site is o.a. het werkboek "Doen wat je moet doen" te bestellen.

Hulp, informatie

Meldpunt Misbruik: 06 810 801 17 (ma – vrij, 09.00 – 17.00)
info@meldpuntmisbruik.nl

3. Een aantal scenario's.

Elke situatie is uniek.

In deze bijlage schetsen we enkele scenario's, die als aanvullend kunnen worden beschouwd op de bestaande protocollen. Een adequaat leidinggevende kerkenraad houdt overzicht en reageert alert op de processen die in de gemeente plaatsvinden. Gebruikmaking van deskundige schriftelijke adviezen, van handboeken etc. , zijn goede hulpmiddelen. Elke situatie van seksueel misbruik in kerkelijke relaties is uniek en vraagt om zorgvuldigheid en wijsheid in het afwegen van wat nodig is. Als hulpmiddel wordt verwezen naar de andere bijlagen, behorend bij deze handreiking voor kerkenraden.

De scenario's.

Wellicht ten overvloede opgemerkt, maar bij elk scenario doet een kerkenraad er wijs aan om het Meldpunt in te schakelen voor advies en ondersteuning.

De volgende scenario's noemen we:

a. Wanneer bij de raad melding is gedaan, maar deze wordt teruggenomen.

Aanklager zou na een gedane melding bij een raad kunnen besluiten om de melding terug te nemen. Nagegaan dient te worden wat de redenen zijn voor aanklager om de melding terug te nemen. Helder dient te worden of de aangeklaagde in het nemen van zo'n besluit een rol heeft gespeeld. Dat zou erop kunnen wijzen dat aanklager nog onder de macht van aangeklaagde verkeert.

b. Een melding leidt tot meerdere meldingen in de gemeente.

Wanneer een nieuw feit van seksueel misbruik bekend wordt kan dit ertoe leiden dat er meerdere meldingen binnenkomen. Dit kan wijzen in de richting van aangeklaagde, maar het is ook mogelijk dat de meldingen over andere personen gaan, die worden aangeklaagd.

Voor de raad is van belang om zich ervan bewust te zijn dat achter elke melding meerdere meldingen kunnen voortkomen. In de afweging van scenario's dient dit scenario zeker een plek te hebben. Dat helpt om alert en ter zake kundig te reageren, mocht dit werkelijkheid worden.

c. Wanneer een serieuze melding niet leidt tot een klacht naar de KC/BC.

Een slachtoffer kan ervan overtuigd raken dat het indienen van een klacht bij KC/BC niet nodig is. Dit kan te maken hebben met de ernst van de melding, met de gevoelens van het slachtoffer, met de rol van dader en andere betrokkenen. Voor de raad is het belangrijk om het motief boven water (proberen) te krijgen cq. na te gaan (met alle respect voor de gevoelens van het slachtoffer) of het niet indienen van een klacht bij KC/BC wel het goede belang dient. Dit inzicht is niet alleen nodig voor een goed vervolg in het begeleiden van het proces, maar ook om naar een doel te werken waarin erkenning, genoegdoening, verzoening (zie Bijlage 5) een plaats krijgen.

4. Wat nu? **Bezinning op berouw na seksueel misbruik in pastorale relaties**

D = de veelal mannelijke dader-ambtsdrager/kerkelijk functionaris ('hij' genoemd)

S = het veelal vrouwelijke slachtoffer ('zij' genoemd)

Inleiding

Tegenwoordig is het algemeen aanvaard door kerkenraden dat ze in het geval van seksueel misbruik door een ambtsdrager of kerkelijke functionaris niet zelf onderzoek moeten doen maar dat ze dit onderzoek moeten overdragen aan een klachtencommissie. Maar zodra er bij D berouw in het geding is, wil het nog al eens gebeuren dat kerkenraden het wegen hiervan wel tot hun zaak rekenen. Daarbij kunnen twee problemen spelen:

- a) Allereerst stuiten kerkenraden onvermijdelijk op de vraag hoe ze het berouw dat D vertoont moeten taxeren en wat dit berouw te betekenen heeft voor de huidige en eventuele latere vervulling van een kerkelijk ambt of functie, met als resultaat: er worden zo maar verkeerde inschattingen gemaakt en verkeerde beslissingen genomen, haast altijd ten koste van S.
- b) Daarnaast komt het voor dat een kerkenraad zo onder de indruk is van het berouw van D dat hij daarmee genoegen neemt, terwijl S weinig of niets van het berouw heeft gemerkt, met als resultaat: S is opnieuw het slachtoffer.

Hieronder volgen een aantal algemene aanwijzingen die van belang zijn voor kerkenraden om te komen tot verantwoorde besluitvorming.

1. Hoe omgaan met de dader?

Het is een lange traditie in kerkelijk Nederland dat het omgaan met D bepaald wordt door de termen schuld, berouw en vergeving. Deze benadering kent twee beperkingen:

- Berouw betreft het innerlijk van D, maar niemand is in staat in andermans hart te kijken. Het is dus nodig iemands berouwvolle uitspraken te toetsen aan de hand van de vraag of ze sporen met wat verder bij D valt waar te nemen.
- Bij het spreken over schuld en berouw blijft S compleet buiten beeld terwijl het handelen van de kerkenraad toch voor alles ermee dient te rekenen dat haar onrecht is aangedaan en dat haar genoegdoening moet worden gegeven.

Dit alles betekent dat een kerkenraad in zijn omgaan met D erop dient te letten of bij hem tegelijkertijd sprake is van:

- 1 Een merkbaar gevoel van kleinheid tegenover God, vanuit het kennelijke besef dat hij bij God alles verbeurd heeft - waardoor hij vergeving haast niet verwachten durft.
- 2 Bescheidenheid tegenover S, waarom hij het haar laat merken dat hij bij haar er niet op aandringt hem te vergeven en dat hij die vergeving al helemaal niet als een recht opeist.
- 3 Bereidheid om tegenover S de verantwoordelijkheid op zich te nemen voor wat hij haar heeft aangedaan, zonder een deel van z'n verantwoordelijkheid naar haar toe te schuiven. En daarom ook: erkenning tegenover S dat hij als vertrouwenspersoon zich tegenover haar schuldig heeft gemaakt aan machtsmisbruik.
- 4 Erkenning tegenover S van de ernst van z'n wandaad van toen. En daarom ook: erkenning tegenover S dat zijn contact met haar niet getypeerd kan worden als een (wederzijdse) relatie tussen twee gelijkwaardigen maar als seksueel misbruik.
- 5 Inzicht erin en bewogenheid erover dat zijn machtsmisbruik en seksueel misbruik jarenlang ernstige gevolgen hebben voor V, zowel in haar relatie met zichzelf, met de andere sekse en met God.
- 6 Bereidheid zo veel mogelijk goed te maken al naar gelang S in alle redelijkheid wil, bijvoorbeeld door in z'n omgeving recht te zetten wat hij daar ten nadele van S heeft gezegd, alle contact te vermijden, desgewenst te verhuizen en de therapie van S (deels) te vergoeden - zonder daarover te onderhandelen.
- 7 Inzicht in zichzelf dat hij zonder therapeutische hulp niet in staat is tot het vinden van een goede balans tussen afstand en vertrouwelijkheid en bereidheid de eindconclusie van de therapeut na afloop van de therapie met de kerkenraad te delen.

Hieraan voegen we nog de volgende algemene aanwijzingen toe:

- Het is zaak dat een kerkenraad niet eenzijdig gefocust raakt op D; steeds moet S in beeld blijven. Zo kan een kerkenraad verschillende punten die boven genoemd zijn alleen toetsen door bij S te informeren.
- Als een kerkenraad een publieke actie wil ondernemen betreffende D dient er eerst overleg te zijn met S, zodat die daardoor niet overvallen wordt en ook haar mening kan geven waarmee de kerkenraad z'n winst kan doen.
- Een kerkenraad moet z'n natuurlijke neiging onderdrukken om de zaak zo gauw mogelijk 'netjes af te handelen'. Hij moet accepteren dat dit vaak een proces van jaren vergt. Zelfs moet hij rekenen met de mogelijkheid dat de zaak op deze aarde nooit (helemaal) afgesloten zal kunnen worden.

2. Terugkeer naar een kerkelijke functie?

Voor de beantwoording van deze vraag is het volgende belangrijk:

- 1 Het is duidelijk dat seksueel misbruik in strijd is met de belofte die van ambtsdragers wordt gevraagd, namelijk zich godvrezend te gedragen in heel hun leven. Niet voor niets wordt in bevestigingsformulieren in dit verband verwezen naar 1 Petrus 5, waarin oudsten wordt voorgelaten voorbeelden van de kudde te zijn. Deze woorden zijn ook van toepassing op andere functionarissen binnen de kerk.
In het geval van seksueel misbruik door een ambtsdrager of andere kerkelijke functionaris zal een kerkenraad die persoon dan ook altijd ontheffen van z'n functie, onafhankelijk ervan of er sprake is van berouw. En dat temeer omdat seksueel misbruik er haast altijd mee samengaat dat er structureel iets mis is met iemands vermogen om een goede balans te vinden tussen afstand en vertrouwelijkheid, waardoor hij zo maar ertoe komt weer opnieuw grensoverschrijdend bezig te gaan.
- 2 De vraag die vroeg of laat mogelijk bij de desbetreffende kerkenraad aan de orde komt is of de weg naar kerkelijke ambten of functies ooit weer eens kan worden opengesteld voor D.
Te verdedigen is deze benadering: als iemand echt berouw heeft over zijn schending van het bij het ambt of de functie horende vertrouwen, zal hij zelf nooit meer om dat vertrouwen en dus om een ambt of functie gaan vragen en zich evenmin laten vragen.
- 3 Daarmee blijft onbeantwoord wat op dit punt de verantwoordelijkheid is van de desbetreffende kerkenraad. Belangrijk is hierbij niet alleen te kijken vanuit het perspectief van D. Er zijn nog twee andere perspectieven: dat van het slachtoffer en dat van de gemeente. Bij het nadenken over een eventuele terugkeer in een kerkelijke functie dient de kerkenraad (zie ook 4) zich dus te bezinnen op drie vragen:
 - Kan die terugkeer gelet op de geestelijke en psychische stand van zaken bij D? Concreet: geeft D overtuigend blijk van het onder 1. 1 – 7 genoemde; is er met name voldoende sprake van kritische zelfreflectie op z'n structureel-grensoverschrijdend handelen en heeft hij tegenover S voldoende erkend wat hij haar heeft aangedaan en haar royaal genoegdoening gedaan?
 - Is die terugkeer aanvaardbaar gelet op S met haar moeiten? Concreet: lukt het haar (langzaam aan) te accepteren dat D mogelijk weer in functie komt?
 - Kan de gemeente het aan D weer een vertrouwensfunctie te geven waarin hij de vorige keer over de schreef is gegaan?
- 4 Een kerkenraad moet nooit zelf bepalen of het verantwoord is iemand weer een kerkelijke functie te geven. Hij doet er wijs aan de beoordeling daarvan over te laten aan een externe kerkenraadscommissie van deskundigen die de mening van S en de door haar ondervonden gevolgen dient mee te wegen - overigens zonder dat de bijdrage van S beslissend dient te zijn, want zo'n externe kerkenraadscommissie houdt haar eigen verantwoordelijkheid bij het afwegen van een en ander.

C. van der Leest, 02-10-2013

5. Een weg tot heling bij seksueel misbruik annex pastorale implicaties Een aanzet tot een pastorale handreiking

Het onderstaande is een uitwerking in de richting van een pastorale handreiking op basis van het Rapport *Seksueel misbruik in pastorat, Als daden breken...* Dit rapport is geschreven door het *Studiedeputaatschap Seksueel misbruik in pastorat* en is samengesteld voor de GS Zuidhorn 2002. In dit rapport is verwerkt de pastorale gids van R. R. Ganzevoort en A.L.Veerman, *Geschonden lichaam* (2000), waarvan ook een excerpt aan dit rapport is toegevoegd.

Ook is gebruik gemaakt van een voordracht die R.R.Ganzevoort heeft gehouden op een conferentie, samengeroepen voor de gezamenlijke deputaten en commissies met betrekking tot seksueel misbruik in pastorale relaties uit de CGK, GKV en NGK te Utrecht (2009).

1. We zijn nogal gewend te denken en te handelen in een weg met als oriëntatiepunten de begrippen: **schuld, berouw, vergeving en verzoening/rehabilitatie**. Voor de situatie waarin men zich bij seksueel misbruik (als dader of slachtoffer) bevindt is het werken met deze begrippen niet toereikend. Je loopt daar in de praktijk ook mee vast. De situatie kenmerkt zich niet alleen door grensoverschrijdend gedrag in seksueel opzicht. Maar allereerst door het uitoefenen van macht en het misbruik maken daarvan, dus het 5e gebod. De kern ligt bij het 5e gebod en van daar kom je uit bij het 7e én het 6e gebod. Het misbruik maken van macht werd mogelijk omdat er een relatie was van vertrouwen en afhankelijkheid die ongelijkwaardig was verdeeld, bijv. relatie ouder – kind; volwassene – kind; werkgever - werknemer. Deze afhankelijkheid is in de relatie door de gezagsdrager gebruikt om zijn macht te misbruiken. Dit wordt getypeerd als gebruik maken van geweld.

De hier gebruikte termen kunnen zo worden omschreven:

- **Gezag** is de bevoegdheid die men heeft om ten opzichte van anderen te spreken of te handelen.
- **Macht** is de uitvoering of uitoefening van die bevoegdheid.
- **Geweld** is de oneigenlijke uitoefening van macht in mentale en/of fysieke zin waarbij de grenzen van de persoonlijke integriteit worden overschreden.

2. In deze situatie werken de begrippen *schuld, berouw, vergeving en verzoening en rehabilitatie* niet goed. Ook in de praktijk kleven daar grote nadelen aan. In de stappen die moeten worden gezet is het van groot belang dat er niet opnieuw een invloed van de dader op het slachtoffer uitgaat, waardoor deze zich gedwongen voelt bepaalde stappen te zetten. Daarmee worden opnieuw grenzen van de persoonlijke integriteit overschreden:

a. **Schuld**

- i. wordt gemakkelijk getekend en beleefd (door dader en slachtoffer) als overtreding. Een overtreding corrigeer je, maak je goed en..... zand erover. Daarmee wordt het wezenlijke en eigenlijke van *deze* schuld niet benoemd en aangeroerd.
- ii. Heeft als valkuil dan ook: miskenning van het slachtoffer. Deze voelt zich niet serieus genomen.
- iii. Zet het perspectief vast op de dader. Het slachtoffer blijft te veel buiten beeld. Deze wordt van haar/zijn plek gedrongen door de manier waarop de dader zijn schuld belijdt en door de manier waarop de pastorale 'omgeving' hier (vaak met veel vergevingsgezindheid) op reageert. Daardoor wordt het slachtoffer in de hoek gedrongen of gedwongen mee te doen met de pastorale 'omgeving'.
- iv. heeft dan ook als gevolg dat de dader opnieuw macht over het slachtoffer krijgt (Ik heb nu mijn schuld voldoende erkend, nu heb ik weer recht op.....).

b. Berouw

- i.** Ook bij het tonen van berouw na erkenning van de schuld als overtreding, draait alles om de dader. Het slachtoffer blijft te veel buiten beeld en heeft geen invloed op hoe het berouw zichtbaar wordt gemaakt. Het proces van berouw gaat buiten het slachtoffer om.
- ii.** De vraag blijft bovendien onbeantwoord, hoe je de echtheid van dit berouw meet en hoeveel berouw er getoond moet worden.
- iii.** Op deze weg dreigt een automatisme: berouw impliceert herstel van de plaats in de gemeente en herstel van viering van het heilig avondmaal.
- iv.** Door de focus op de dader, wordt het slachtoffer meegezogen of voelt zich gedwongen mee te gaan in het proces van de dader. Zij/hij dreigt zo opnieuw in de macht van de dader te raken.
- v.** Vraag 1: Is het geoorloofd met een dader over berouw te spreken buiten het slachtoffer om? Antwoord: Dit is wel kwetsbaar. Je spreekt met de dader over berouw over daden waarvan je de impact niet zelf ondervonden hebt, of waarvan de gemeente (op een andere manier) slachtoffer is. Het slachtoffer kan daardoor beïnvloed worden. Aan de andere kant is het mogelijk wanneer het slachtoffer alle vrijheid en ruimte houdt voor het eigen proces.
- vi.** Vraag 2: Kan iemand die structureel een ander beschadigd en gemanipuleerd heeft en dat met een dubbelleven heeft bedekt, ooit werkelijk diepgaand berouw tonen? Antwoord: Aan inzicht kan gewerkt worden, alleen zijn sommige daders niet in staat dit te verwerven.

c. Vergeving en verzoening

- i.** Vergeving wordt afhankelijk gemaakt van berouw. Als de dader berouw heeft, móet het slachtoffer wel vergeven. Het vergeven schenken van het slachtoffer aan de dader is geen gift meer, die in vrijheid geschonken wordt.
- ii.** Hierdoor ervaart het slachtoffer opnieuw de macht van de dader over zijn doen en laten.
- iii.** Door verzoening aan vergeving te koppelen is ook verzoening geen gift meer van het slachtoffer aan de dader, die in vrijheid wordt geschonken. Heeft het slachtoffer de dader vergeven, dan móet zij ook tot verzoening komen.
- iv.** Ook hierdoor ervaart het slachtoffer opnieuw de macht van de dader.
- v.** Vergeving door het slachtoffer kan wel eens betekenen dat er geen verzoening komt, om niet weer opnieuw het risico te lopen van misbruikt worden.
- vi.** Vraag 1: Wat is vergeving? Vergeving is verandering van innerlijke houding ten opzichte van de dader. Daarmee kom je ook meer los van de dader en zijn daden. Aan de andere kant
- vii.** Vraag 2: Is voor vergeving altijd eerst berouw nodig?

d. Rehabilitatie

- i.** Ook hier ligt de focus op de dader. Het slachtoffer blijft buiten beeld. Er wordt ook over haar/hem, maar zonder haar beslist. Nu moet het (voor iedereen, ook voor het slachtoffer) klaar zijn, is de gedachte.
 - ii.** Rehabilitatie suggereert dat oude verhoudingen en posities kunnen worden hersteld, in de zin dat de dingen weer net zo zijn als vroeger.
 - iii.** Hierdoor kan een situatie ontstaan die bijzonder dreigend is voor het slachtoffer.
 - iv.** Zij/hij komt op deze manier weer onder invloed van de macht van de dader.
- 3.** Om tot heling te komen verhelderen een ander stel begrippen de situatie meer: onrecht, genoegdoening, verzoening en gerechtigheid, nieuw leven.
- a.** Onrecht (i.p.v. schuld):
 - De kans op vergeestelijking is gering in tegenstelling tot schuld. Het dwingt stil te staan bij het benoemen van het eigene en wezenlijke van de onrechtvaardige daden. Pastoraal geeft dat veel meer ruimte om to the point te (laten) spreken.
 - Bij het overwegen van het onrecht kan het slachtoffer niet worden voorbij gezien. Er is ook meer plaats voor haar/zijn geschonden integriteit en emotie.

- De machtsverhouding die tussen dader en slachtoffer bestond is daarmee ontkoppeld.
 - **Eerste stap:** *Erkenning van het onrecht dat je iemand hebt aangedaan. Hierin moet het eigene en wezenlijke van de onrechtvaardige daden worden benoemd. In deze erkenning komt impliciet mee, het (nieuw) erkennen van de grenzen van de ander en daarmee van haar/zijn eigen positie. Dat is ook een eerste stap op weg naar herstel van veiligheid.*
- b. Genoegdoening (i.p.v. berouw):**
- Genoegdoening draait niet om de dader, maar om het slachtoffer. Genoegdoening is ook niet afhankelijk van waardering van de 'pastorale omgeving' (de gemeente; de familie). De vraag is: Wanneer en hoe vindt voor het slachtoffer genoegdoening plaats. Die vraag kan (met pastorale hulp en correctie) alleen het slachtoffer beantwoorden.
 - Hierdoor wordt de machtsverhouding tussen dader en slachtoffer ontkoppeld, evenals tussen 'pastorale omgeving' en slachtoffer.
 - Berouw is niet te meten, genoegdoening t.o.v. een kwetsbare wel.
 - **Tweede stap:** *Vraag aan het slachtoffer hoe de dader genoegdoening kan verschaffen en geef deze genoegdoening. In het zetten van deze stap en in het geven van genoegdoening laat de dader zien, dat hij/zij de grenzen van het slachtoffer respecteert en daarmee werkt. Dit bevestigt de veiligheid binnen de eigen grenzen van het slachtoffer. In de pastorale zorg aan het slachtoffer moet er voor worden gewaakt dat de dader in de macht van het slachtoffer komt en vanuit deze macht wordt gemanipuleerd. Zo komt het slachtoffer meer vrij uit de macht van de dader en de dader uit de macht van het slachtoffer.*
- c. Verzoening (i.p.v. vergeving):**
- Verzoening houdt herstel van relatie in.
 - Hierdoor komt naast de dader nadrukkelijk het slachtoffer in beeld, en die in de eerste plaats.
 - Verzoening als herstel van relatie geeft de zeggenschap over eigen grenzen terug aan het slachtoffer en ontkoppelt de machtsverhouding tussen dader en slachtoffer.
 - Door verzoening op de voorgrond te stellen in plaats van vergeving, wordt het automatisme tussen vergeving en verzoening en zo de macht van de dader over het slachtoffer, of de macht van de 'pastorale omgeving' over het slachtoffer ontkoppeld.
 - Zo ontstaat er ruimte voor een niet-parallel-proces tussen *vergeving* als verandering van innerlijke houding bij het slachtoffer ten opzichte van de dader en *verzoening* als herstel van relatie tussen dader en slachtoffer.
 - Het initiatief ligt bij de dader i.p.v. bij het slachtoffer.
 - Het slachtoffer reageert op de initiatieven van de dader door verzoening te geven als een geschenk.
 - Tegelijk is ook het omgekeerde mogelijk: Het slachtoffer schenkt wel vergeving, maar komt niet tot verzoening (in de zin van herstel van relatie). Zo voorkomt het slachtoffer het risico om opnieuw in de macht van de dader te komen en misbruikt te worden. Op deze manier komt de dader wel verder vrij uit de macht van het slachtoffer. (Soms lukt het slachtoffers zelfs los van de initiatieven van de dader vergeving te schenken, ook al is er geen genoegdoening of berouw). Tegelijk komt het slachtoffer vrij uit de macht van de dader.
 - **Derde 'stap':** *Wachten tot het slachtoffer verzoening als herstel van relatie schenkt en dit ook als gunst van het slachtoffer op haar/zijn tijd ontvangen. Als dader daarbij zelf geen enkele eis stellen. Als dader ook erkennen van de grenzen van het slachtoffer als het gaat om haar/zijn eigen proces van vergeving (als verandering van innerlijke houding). Het is duidelijk dat naast de dader ook het slachtoffer hierbij pastorale begeleiding nodig heeft. Door verzoening en/of vergeving wordt er een verdere stap*

gezet in het vrijkomen van het slachtoffer uit de macht van de dader en ook in het vrijkomen van de dader.

- **Vraag:** Als vergeving nog een te grote stap is voor het slachtoffer, is de dader dan gedoemd zonder vergeving te leven? Antwoord: Niet als het gaat om de relatie met de Here God. Bij een eerlijk en berouwvol proces bij de dader, wil God ook zijn genade niet onthouden. Wel als het gaat om de relatie met het slachtoffer.
- d. Nieuw leven (i.p.v. rehabilitatie):
 - Herstel van oude verhoudingen en posities is onmogelijk. Daden zijn onomkeerbare veranderingen in de tijd met een eigen niet te negeren uitwerking.
 - Nieuw leven (als het in de herstelde relatie nieuw oppakken van het leven na verzoening (en mogelijk vergeving)) ontkent de gepleegde daden niet, maar geeft desondanks en juist daardoor ruimte voor een nieuw begin. Rehabilitatie heeft dat risico van ontkenning wel in zich.
 - Nieuw leven voltrekt zich in de ontkoppeling van macht tussen dader en slachtoffer (en omgekeerd). Rehabilitatie heeft het risico van niet-ontkoppeling in zich.
 - **Vierde 'stap':** *Actief oppakken van het leven rekening houdend met eigen zwakheden en valkuilen als het om het respecteren van andermans grenzen gaat en het gebruik van macht. Afwachten of anderen het wijs vinden je als dader weer te vragen voor bepaalde taken en ook je zelf kritisch onder de loep te blijven nemen, of dit vanuit je zwakheid en valkuilen wel verstandig is. Dit oppakken van het leven en taken gebeurt ook zo, dat niet opnieuw de grenzen van het slachtoffer worden overschreden.*

H.J.Room
19-11-2009

6. Een viertal artikelen, te gebruiken voor eigen kerkblad.

In juni 2013 zijn bij de introductie van benoemde vertrouwenspersonen in Inverdân, kerkblad voor de kerken in Bunschoten-Spakenburg een viertal artikelen geschreven onder de titel: 'als daden breken'. Deze artikelen, geschreven door Ds M.K Drost (Ds H. Pathuis las mee), hadden tot doel dat bij gemeenteleden een bewustwordingsproces op gang komt en dat het tegelijk zou helpen om goed zicht te houden op slachtoffer, dader, andere betrokkenen. Ten behoeve van algemeen gebruik zijn deze artikelen aangepast en kunnen door kerkenraden voor het eigen kerkblad gebruikt worden. Lees de artikelen voor plaatsing goed door, uw situatie kan verschillend zijn!

ARTIKEL 1.

Als daden breken....(1)

Leer ons, Heer, vrijmoedig spreken over uw verlossend werk:
Geef dat niet die woorden breken op de daden van uw kerk. (Liedboek 360:3)

Als binnen de kerk een situatie van misbruik bekend wordt, worden we ons vaak extra bewust van het feit hoe mensen de kracht van hun spreken kunnen breken door hun daden. In een viertal artikelen zullen we aandacht geven aan het onderwerp: 'seksueel misbruik in kerkelijke relaties'.

We hebben het over seksueel misbruik in kerkelijke relaties. Waar moet je aan denken? Een kerkelijke relatie is elke relatie die er is tussen gemeentelid en iemand die beroepshalve of als vrijwilliger werkzaam is in de kerk en in het pastoraat. Hieronder vallen alle ambtsdragers, kosters, jeugdleiders, organisten e.d. Seksueel misbruik is het misbruik van macht en vertrouwen door een kerkelijk werker ten opzichte van een gemeentelid in de vorm van seksuele handelingen of toespelingen daarop en uitnodigingen tot seksueel contact, meestal onder druk van geheimhouding. Het gaat dus om taalgebruik, aanrakingen en verdergaande seksuele handelingen.

De kerk hoort een veilige plaats te zijn. In situaties van seksueel misbruik binnen kerkelijke pastorale relaties wordt deze veilige haven een angstaanjagend, onveilig gebied. De identiteit van God wordt daarmee ook geweld aan gedaan. Veel misbruikslachtoffers hebben God op een grote afstand gezet; in de rij van degenen die je niet kunt vertrouwen. En als er juist binnen de kerk geen luisterend oor wordt gevonden voor klachten over misbruik, en er wordt niet opgetreden, dan breken de daden toch op de woorden van de kerk?!

Het doet denken aan gesprekken die een leerlingbegeleider regelmatig voerde met een meisje op een christelijke middelbare school. Dat meisje was door een ambtsdrager seksueel misbruikt. Als kind was ze onbevangen een gesprek aangegaan. Ze dacht dat het veilig was, juist met een onder-herder van Christus! Hoe schokkend om bij hem deze vernederende ervaring te moeten ondergaan. Ze vertelde dat ze haar vertrouwen in God, de kerk een tijdje helemaal was kwijtgeraakt.

Dit voorbeeld mag ons op scherp zetten om niet te denken dat het aan ons voorbij gaat. Laten we alert blijven en erbij beseffen hoe intens de duivel geniet, als hij via de weg van seksueel misbruik in de werkplaats van de Heilige Geest, Gods kerk, zijn vernietigend werk doet. En zo deze plaats tot een plaats van verwarring, verdriet, onveiligheid maakt.

Hoe kan seksueel misbruik ontstaan? Vaak begint dat geleidelijk en ongemerkt. Bijna altijd is er sprake van een glijdende schaal. Wat begint met een goed gesprek kan geleidelijk overgaan in een persoonlijke, intieme verhouding. De sfeer in het contact verandert door suggestief taalgebruik, en door non-verbale communicatie, de manier van kijken en bepaalde gebaren. Daarna volgen het verkleinen van de fysieke ruimte, aanrakingen en verdergaand contact. Dat alles kan gebeuren in een pastoraal gesprek, tijdens een jeugdkamp, op de (privé-)catechisatie. Voor het slachtoffer (dat kan zowel meisje als jongen zijn, zowel vrouw als man) geldt dat hij of zij zich vaak in een kwetsbare situatie bevindt. Er is sprake van een afhankelijke ongelijkwaardige relatie, in welke zin dan ook. Je verwacht hulp. De ander is vaak de deskundige. Hij of zij weet veel, is vaak ook sympathiek, kan een beroep doen op zijn kennis en ervaring. Hij of zij kan zelfs over God praten, die aan zijn of haar zijde staat. Hoe verwarrend dan als een slachtoffer meemaakt dat de 'dader' mooi over Gods liefde spreekt, en tegelijk z'n zelfliefde botviert op hem of haar. Hoe vreselijk klem kom je als slachtoffer dan niet te zitten. Wat een

moed en energie is dan nodig om onder de druk van de dader uit te komen. Ja, hoe kom je onder de macht van een dader uit? Zijn macht is vaak erg groot.

Dit op te schrijven valt niet mee. Want we hebben het over intens verdrietige zaken. Deze dingen gebeuren of zijn gebeurd. En ik besef: het kan je diep in je hart raken, of weer nare herinneringen oproepen. Van harte bid ik je Gods nabijheid toe. En dat je een weg vindt om, als dat je werkelijkheid is, het zwijgen te doorbreken. Uw God, onze God, legt aan gebroken geknakte mensen niet een levenslang zwijgen op....je mag spreken! Ook al zet de dader je onder druk van geheimhouding en wil hij doen geloven dat je mee schuldig bent.

Juist daarom hebben we als gkv kerken elkaar gezocht om samen te komen tot beleidsuitspraken op dit terrein. Er zijn vertrouwenspersonen (zowel vrouwelijke als mannelijke) met wie u kunt spreken. We willen onrecht in de gemeente bestrijden en in Gods Naam gerechtigheid en recht doen geschieden. We willen opkomen voor slachtoffers. En daders doen stoppen en hen de weg wijzen die de Here van hen vraagt. Opdat (en dan denk ik aan de eerste woorden van Ps 34: 8, berijmd) Gods kind veilig kan gaan!

In het tweede artikel staan we stil bij wat het zwijgen voor een slachtoffer kan betekenen en wat er landelijk geregeld voor slachtoffers mogelijk is om te kunnen spreken. In het derde artikel willen we de weg van de dader in beeld brengen. En in het vierde, laatste artikel vertellen we over de vertrouwenspersonen, wat hun taak is, wie het zijn, wat dit voor u concreet betekent.

Heb je nu al behoefte aan contact?

Zoek iemand die je vertrouwt of zoek (eventueel anoniem) contact met de vertrouwenspersoon van het landelijk Meldpunt Misbruik in Kerkelijke Relaties. Elke werkdag is er tussen 9.00 en 17.00 uur een vertrouwenspersoon telefonisch bereikbaar via 06 810 801 17 of per e-mail: c.deruyter@meldpuntmisbruik.nl. Je kunt via de website ook een melding doen.

....

ARTIKEL 2.

Als daden breken....(2)

Leer ons, Heer, vrijmoedig spreken over uw verlossend werk:

Geef dat niet die woorden breken op de daden van uw kerk.... (Lb 360:3)

In het eerste artikel schreven we dat de kerk een veilige plaats hoort te zijn. In situaties van seksueel misbruik binnen kerkelijke pastorale relaties wordt deze veilige haven een onveilig gebied. Elke vorm van seksueel misbruik laat diepe sporen na in het leven van de betrokkenen. Psychisch leed vergt vaak langdurig en soms levenslang zijn tol, relaties staan onder druk of gaan kapot en ook naar toekomstige relaties toe kan wat er gebeurd is zijn schaduw vooruit werpen. Slachtoffers worden zo in hun diepste wezen aangetast dat ook het vertrouwen op hun hemelse Vader daaronder kan lijden.

ZWIJGEN of....?

Een ander punt: wanneer iemand seksueel misbruikt wordt, kan het tijden duren voordat hij of zij gaat praten. Soms zwijgt een slachtoffer levenslang uit angst voor intimidatie door de dader of door schuldgevoelens. Zoals een leerling op een middelbare school, die jarenlang misbruikt was door een leraar. De leraar zei: 'als jij het vertelt, zorg ik ervoor dat je blijft zitten'. De jongen durfde er met niemand over te praten. Zelfs tot God bidden vond hij moeilijk. Hij voelde zich vies. Later kreeg hij een relatie en trouwde. Al vroeg in z'n huwelijk ontdekte hij grote seksuele remmingen. Hij wist wat de oorzaak was: de leraar. Maar hij zweeg en werd depressief. Zijn vrouw kon hem niet meer bereiken! Toen tijdens een televisieprogramma een jongen een voor hem herkenbaar verhaal vertelde, kwam het eruit: 'dit is mij overkomen.' Bij zijn vrouw vielen 'vele kwartjes'. Samen zochten ze de weg naar de hulpverlening. Toen vertelde hij waarom hij had gezwegen: 'ik was bang dat ik door God gestraft zou worden, dat iedereen het te weten zou komen.' Jaren later zei de jongen: 'ik ben door een diep dal gegaan, maar door te gaan praten ben ik verder gekomen.'

Ik denk dat veel slachtoffers zich herkennen in de moeite om wel of niet te gaan praten. Want er is een grote drempel: 'word ik wel serieus genomen, wordt er wel naar mij geluisterd? Zullen ze niet zeggen dat ik het er zelf naar gemaakt hebt?' Hoe belangrijk om toch te gaan praten. Dan pas kun je beginnen met

verwerken. Al zal dat absoluut eerst niet zo voelen! Wat kost het vaak veel tijd en energie om verder te komen. Maar ik herhaal het: 'Zoek een weg om te spreken. Want je hoeft niet levenslang te zwijgen...'

LANDELIJK:

Duidelijk mag zijn dat het belangrijk is dat kerkelijke werkers inzicht hebben hoe een situatie van misbruik kan ontstaan. En hoe er recht gedaan kan worden aan het slachtoffer en aan allen die de gevolgen van het misbruik meedragen.

Daarom is het goed dat er landelijk in onze kerken over dit onderwerp wordt nagedacht. Juist om recht te doen aan slachtoffers, daders en kerken. En om kerkelijke werkers in de plaatselijke gemeenten te ondersteunen.

De generale synodes hebben daarvoor mensen in een commissie benoemd. Dat is het Deputaatschap Seksueel Misbruik Kerkelijke Relaties (drie vrouwen, werkzaam in de hulpverlening en op een school voor voortgezet onderwijs en twee predikanten). Dit deputaatschap (SMKR) houdt samen met de Christelijke Gereformeerde kerk en de Nederlands Gereformeerde Kerken het Meldpunt Misbruik in stand. De medewerkers van het Meldpunt (www.meldpuntmisbruik.nl) staan klaar voor deskundige begeleiding bij een klacht, maar ook voor adviesvragen van kerkenraadsleden of gemeenteleden op dit gebied. Zij werken aan preventie door scholing van kerkelijke vertrouwenspersonen, geven les op de predikantsopleidingen en zorgen voor goede informatievoorziening. Op hun website is veel te vinden aan achtergrondinformatie, regelingen en belangrijke protocollen.

Goed is het om te weten dat slachtoffers niet perse (eerst) hoeven spreken met vertrouwenspersonen uit hun eigen woonplaats of classis. Ze kunnen ook direct met hun verhaal en hun vragen terecht bij het Meldpunt. De vertrouwenspersoon bij het Meldpunt helpt door te luisteren, te informeren en te begeleiden bij mogelijke verdere stappen. Slachtoffers kunnen daar hun verhaal vertellen, een melding doen of een klacht indienen. De keus is aan het slachtoffer. De vertrouwenspersoon volgt het tempo van het slachtoffer. Niemand hoeft dus bang te zijn dat er met het verhaal iets gedaan wordt, zonder dat het slachtoffer het weet.

Als het slachtoffer besluit een klacht in te dienen bij de klachtencommissie dan doet deze commissie een uitspraak over de gegrondheid van de klacht. In deze commissie is specifieke deskundigheid aanwezig over de juridische, pastorale en psychische aspecten. Wanneer zij een uitspraak heeft gedaan, moet de kerkenraad daarmee aan de slag. De praktijk is dat een kerkenraad, die hiermee te maken krijgt de handen vol heeft aan het besturen van de gemeente, waar loyaliteiten, emoties, en standpunten hun weg proberen te vinden.

Het advies is daarom voor kerkenraden om direct goed gebruik te maken van het protocol dat zij op de Meldpunt-site kunnen vinden én om een externe gemeentebegeleider in te schakelen. Want een goed verloop van dit verdrietige proces in de gemeente kan onnodig leed voorkomen.

Kortom, dit deputatenwerk en het werk van het Meldpunt worden als noodzakelijk en zinvol ervaren. Want juist Christus'kerk dient bij uitstek een veilige plaats te zijn waar de woorden niet door daden gebroken horen te worden

De volgende keer willen we de weg van de dader in beeld brengen. In het laatste artikel vertellen we over de vertrouwenspersonen, wat hun taak is, wie het zijn, wat dit concreet betekent.

Heb je nu al behoefte aan contact?

Zoek iemand die je vertrouwt of zoek (eventueel anoniem) contact met de vertrouwenspersoon van het landelijk Meldpunt Misbruik in Kerkelijke Relaties. Elke werkdag is er tussen 9.00 en 17.00 uur een vertrouwenspersoon telefonisch bereikbaar via 06 810 801 17 of per e-mail: c.deruyter@meldpuntmisbruik.nl. Je kunt via de website ook een melding doen.

....

ARTIKEL 3.

Als daden breken....(3)

Maak mij Heer, met uw wegen vertrouwd, leer mij uw paden te gaan.

Wijs mij de weg van Uw waarheid en onderricht mij, want U bent de God die mij redt.

Op U blijf ik hopen elke dag weer. (Ps 25: 4 en 5)

'Auke-Jan is in z'n dagelijks leven leraar en geeft in de kerk catechisatie aan 16-jarigen. In deze groep zit Marinke. Na de catechisatie brengt hij haar naar huis. Haar fiets heeft een lekke band. Tijdens de autorit vertelt Marinke dat haar verkering uit is. Ze moet erom huilen. Auke-Jan slaat een arm om haar heen. Tijdens dit gesprek ontdekt Auke-Jan dat hij seksuele gevoelens voor Marinke heeft. Na dit gesprek corrigeert hij zichzelf niet. Integendeel, hij verzint als smoes dat hij als catecheet met haar moet blijven praten. In de volgende gesprekken gaat hij bij haar nog verder over de grens heen en legt haar tegelijk het zwijgen op. Marinke voelt zich steeds meer vies en wanhopig. Haar ouders snappen er niets van, als ze niet meer mee naar de kerk en de catechisatie wil. Uiteindelijk vertelt ze op school haar verhaal bij de leerlingbegeleider. Een week later staat de politie bij Auke-Jan op de stoep. Het gezin van Auke-Jan, Marinke, haar ouders, de kerk zijn geschokt.' (de situatie is verzonnen, maar zeer denkbaar)

Leer mij Uw paden te gaan!

David vraagt de Here in Ps. 25 of de Here hem met Zijn wegen vertrouwd wil maken en hem leert Zijn paden te gaan. Hij gelooft dat door in Gods weg te gaan hij het rechte spoor kan houden. Hij weet hoe hard dat nodig is. Ging hij bij Batseba niet over de grens? Met zijn verstand wist Auke-Jan ook wat de goede weg was. Alleen deed hij er niets mee! Hij ging zijn eigen weg en corrigeerde zichzelf niet. Daardoor overschreed hij Gods norm en ging over Marinke's grenzen heen.

Wijs mij de weg!

Doordat Marinke ging praten is het ontoelaatbare gedrag gestopt! Maar wat moet Auke-Jan doen, nu hij vastzit? Hij moet zich de weg laten wijzen! Hoe? Hij zal, via gesprekken met hulpverlening tot zich moeten laten doordringen wat voor verwoestend werk hij bij Marinke heeft aangericht. En zich bewust gaan worden waarom hij over grenzen is heengegaan. Als hij dit serieus doet, zal het gevolg zijn dat hij zijn zonden erkent, en oprecht berouw over zijn daden toont, net zoals David laat zien. Concreet betekent dit onder meer dat hij erkent dat Marinke in haar mens-zijn is aangetast! En dat hijzelf daar alle verantwoordelijkheid voor draagt. Maar ook, dat hij begrijpt dat hij met Marinke geen contact meer kan hebben. En dat hij van haar geen vergeving kan en mag afdwingen.

Erkenning: dat is wat Marinke als eerste hard nodig heeft in haar verwerkingsproces. Zij moet ervaren dat haar recht wordt gedaan!

In Gods waarheid wandelen!

Wanneer Auke-Jan in Gods waarheid wandelt, berouw toont, mag hij erop vertrouwen dat God elke dag met hem meegaat en hem redt, zoals David zegt. Al is hij gearresteerd, zijn mensen boos op hem, zal het oppakken van het alledaagse leven moeilijk zijn, hij mag hopen op redding. Door berouw te tonen en Marinke te erkennen als slachtoffer, kan het licht van Gods genade tot hem doordringen.

Maar hoe moet de gemeente in Gods waarheid wandelen?

Ik denk eerst vooral aan de taak van de kerkenraad. Wanneer in gesprekken met Auke-Jan blijkt dat hij zich niet van harte bekeert, zal de raad in alle zorgvuldigheid (!!) de verdere weg van de kerkelijke tucht moeten gaan. Omdat de raad is geroepen om op te komen voor Gods recht, om te waken over de zielen die aan hem is toevertrouwd! Maar hoe dan als Auke-Jan berouw toont, zich oprecht bekeert? Dit vraagt om wijsheid en een bezonnen reactie van de raad. Want zowel een te snel met de gemeente communiceren dat Auke-Jan zich heeft bekeerd als daar te lang mee wachten kan het extra ingewikkeld maken.

Wat verder de gemeente betreft: van haar mag inzet gevraagd worden, die van een slachtoffer niet geëist kan worden. Want als Auke-Jan zijn zonde beleden heeft en duidelijk laat zien echt berouw te tonen, dan vraagt dat om barmhartigheid naar Auke-Jan! De ervaring leert dat dit een moeilijke weg is. Want hebben we niet de neiging om met twee maten te meten? Dat we mannen als Auke-Jan de deur wijzen, maar zaken als bijvoorbeeld fraude, drankmisbruik of het verwoestende kwaad van geroddel onder de deurmat vegen? Ik denk aan de woorden van Jezus: 'want op grond van het oordeel dat je velt, zal er over jou geoordeeld worden, en de maat waarmee jij meet, zal jou de maat genomen worden.' (Mat. 7:2) Dit schrijf ik niet om het kwaad van seksueel misbruik te relativiseren, maar wel dat wij eerlijk in onze eigen spiegel kijken. En beseffen dat we allemaal afhankelijk zijn van Gods genade en barmhartigheid.

Op Hem hopen!

Laten we doen wat David doet: elke dag ons leven bij God neerleggen. En bidden dat Auke-Jan naar God blijft toegaan in het geloof dat er alleen in Christus redding is. Laten we tegelijk Hem smeken dat Marinke

mag weten dat Jezus haar waardevol vindt en zij door Hem geliefd wordt. En dat zij mag geloven dat Hij haar niet loslaat in het verwerken van het trauma van seksueel misbruik.
Tenslotte: Laten we allen erop vertrouwen dat we een God hebben Die bewogen is met de gekwetsten en in Jezus is neergedaald om ons op te richten! Zodat het geschonden lichaam geheeld wordt.

In het laatste artikel wordt verteld over het werk van de vertrouwenspersonen.
Zoek iemand die je vertrouwt of zoek (eventueel anoniem) contact met de vertrouwenspersoon van het landelijk Meldpunt Misbruik in Kerkelijke Relaties. Elke werkdag is er tussen 9.00 en 17.00 uur een vertrouwenspersoon telefonisch bereikbaar via 06 810 801 17 of per e-mail: c.deruyter@meldpuntmisbruik.nl. Je kunt via de website ook een melding doen.

....

ARTIKEL 4:

Als daden breken....(4)

Leer ons, Heer, vrijmoedig spreken over uw verlossend werk:
Geef dat niet die woorden breken op de daden van uw kerk.... (Lb 360:3)

TERUGBLIK.

De afgelopen weken schreven we over seksueel misbruik in kerkelijke relaties. In het eerste artikel stonden we stil bij wat seksueel misbruik in kerkelijke relaties betekent. We merkten op dat de kerk een veilige plaats hoort te zijn. Maar ook beschreven we hoe een slachtoffer een verkeerd godsbeeld kan krijgen, door wat haar/hem is overkomen. In het tweede artikel lieten we zien wat het betekent wanneer iemand door manipulatie moet zwijgen. Ook werd voor het voetlicht gebracht hoe in onze kerken landelijk aandacht aan dit onderwerp wordt gegeven en waar kerkenraden een beroep op kunnen doen. En in het laatste artikel schreven we over wat van de dader verwacht mag worden, welke plaats hij heeft in de christelijke gemeente.

VERTROUWENSPERSONEN.

De kerkenraad heeft een mannelijke en vrouwelijke vertrouwenspersoon benoemd. Deze vertrouwenspersonen hebben een cursus gevolgd. Deze werd verzorgd door het Meldpunt. Daarmee zijn de vertrouwenspersonen voorlopig voldoende toegerust om te kunnen functioneren. (NB: de vertrouwenspersonen worden als IVP'ers aangeduid. Dat staat voor Interne Vertrouwens Persoon.)

TAAK.

De IVP heeft als taak om aan mensen met een klacht eerste opvang te verlenen. Hun taak ligt niet op het gebied van pastoraat of hulpverlening. Wel zal deze eerste opvang een luisterend oor bieden, en zal geprobeerd worden om de aard, omvang en ernst van de klacht goed duidelijk te krijgen. De IVP zoekt vervolgens contact met het Meldpunt misbruik, en spreekt daarna met de klager door over wat een goed vervolgtraject zou kunnen zijn. Stappen kunnen bijvoorbeeld worden gezet richting het meldpunt of kerkenraad en/of politie. Ook het zoeken van een instantie voor hulpverlening of therapie kan een belangrijke taak zijn. In een enkel geval zou het zorgvuldige advies kunnen zijn om af te zien van verdere stappen (behalve dan eventueel therapie).

VOORLICHTING.

Een andere taak van de IVP is het geven van voorlichting over dit tere onderwerp. Daarom zullen de vertrouwenspersonen in het najaar als IVP-netwerk in ons dorp gaan nadenken op welke manier deze voorlichting gegeven gaat worden. Hun plan van aanpak zal afgestemd worden met de kerkenraden.

GEBED.

Als daden breken...! Deze drie woorden vormen de titel van de vier artikelen over seksueel misbruik in kerkelijke relaties. Niet zomaar. We zagen: wat brengt dit misbruik intens veel verdriet, verwarring, boosheid en teleurstelling met zich mee! Deze pijn maakt dat we beseffen dat onze opgeschreven woorden bij lange na niet volledig zijn. Daarin voelen we ons klein en beperkt. Wat we willen doen is dat er onder ons goede aandacht voor is. Zodat er in Gods Naam recht geschiedt in de gemeente. En Gods kinderen veilig in het lichaam van Christus kunnen leven en geloven.

Aanstaande zondagmorgen zal in de kerkdiensten de Here gevraagd worden of Hij het werk van de vertrouwenspersonen wil zegenen. Laat ons gebed daarin zijn:

Heer, wees met ons!

Ontfermt U Zich over allen die de pijn van seksueel misbruik met zich meedragen.

Werk met Uw Geest in ons hart, juist op die donkere plaatsen.

Heer, geef veiligheid en overgave aan U.

Zegen ons met Uw liefde en genade.

Leid ons op uw weg! Geef dat we elke dag op U mogen hopen.

NAMEN VERTROUWENSPERSONEN:

.....

Wilt u een IVP buiten de woonplaats benaderen, dan kan dat ook:

.....

Of zoek (eventueel anoniem) contact met de vertrouwenspersoon van het landelijk Meldpunt Misbruik in Kerkelijke Relaties. Elke werkdag is er tussen 9.00 en 17.00 uur een vertrouwenspersoon telefonisch bereikbaar via 06 810 801 17 of per e-mail: c.deruyter@meldpuntmisbruik.nl. Je kunt via de website ook een melding doen.

M.K.Drost, 2013